

Kanna um tannlæknar boða frá ágangi og misrøkt

Tannlæknar og tannrøktarar aðrastaðni aftra seg við at boða frá, tá tey síggja tekin um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum. Ein kanning skal nú avdúka, um føroysk tannheilsustarvsfólk gera sína skyldu og boða frá, tá tey fáa illgruna um, at børn hava verið fyri ágangi ella svíki

Øll, sum arbeiða við børnum, hava skyldu at siga barnaverndar-tænastuni frá, um tey fáa illgruna um, at eitt barn hevur verið fyri fysiskum ágangi ella umsorganarsvíki. Men nógv bendir á, at fleiri aftra seg við at gera hetta.

Í 2013 vóru 253 fráboðanir um børn, sum móguliga høvdu verið fyri ágangi ella misrøkt, skrásettar. Fráboðanir vóru frá bæði privat-fólki og fakfólki, teirra millum fleiri

í heilsuverkinum, heilsusysturum, psykiatriska deplinum, kommunu-læknum og ljósmøðrum.

Ongar fráboðanir vóru skrá-settar frá tannheilsustarvsfólki, ið annars eru í eini sera góðari støðu at varnast skaðar, sum kunnu stava frá fysiskum ágangi ella umsorganarsvíki, tí tey síggja so at siga øll børn og ung í Føroyum regluliga.

- Tríggjar fráboðanir vóru skrá-settar frá øðrum í heilsuverkinum,

og tað kann hugsast, at onkur teirra er frá einari tannlæknastovu, men fráboðanirnar eru í øllum føri ógvuliga fáar, sigur Unn Jakobsen, sum er tannlækni á Skúlatannlæknastovuni í Havn.

Kanningar, ið eru gjørdar í Skotlandi og Danmark, vísa, at umleið helmingurin av børnunum, sum hava verið fyri fysiskum ágangi, hava skaðar á høvur ella háls.

- Hetta eru støð, sum ofta ikki eru fyrst fyri, tá tú dettur, og tannlæknar eru sera væl fyri at varnast hesar skaðar, tí tað eru júst hesum umráðum, ið vit arbeiða í, sigur Unn.

Tannheilsan hjá útsettum børnum er eisini ofta verri enn miðal.

Skerpað fráboðanarskylda

Fráboðanarskyldan hjá fakfólki varð herd í 2013, soleiðis at tey nú eisini skulu boða frá, um tey bert hava grund til at halda, at viðurskifti eru, sum krevja, at barnaverndartænanastan kemur uppí.

Tannlæknafelagið hevur nú sett sær fyri at kanna, um tannheilsustarvsfólkini eru før fyri at handfara støður, har illgruni er um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

Granskingarráðið hevur latið stuðul úr Sjúkrakassagrunninum til eina kanning, sum skal lýsa, hvussu ofta tannlæknar og tannrøktarar senda fráboðanir til barnaverndartænanastuna, og hvønn førleika teir hava at gera hetta.

Unn Jakobsen skal standa fyri kanningini. Hon fer at senda spurnarbløð út til allar tannlæknar og tannrøktarar í Føroyum, og hon er ógvuliga spent uppá, hvørji svør hon fer at fáa.

- Hetta er eitt sera eymt evni, og tað kann hugsast, at fleiri aftra seg við at boða frá, um tey síggja okkurt illgrunavert, sigur hon.

Øll kenna øll

Í Skotlandi vísti ein kanning millum 375 tannlæknar, at 29% høvdu havt illgruna um fysiskan ágang móti einum ella fleiri børnum. Bert 8% høvdu boðað frá hesum illgruna.

Ein líknandi kanning, ið varð gjørd í Danmark í 2008, vísti, at bert ein triðingur av teimum, sum høvdu illgruna um umsorganarsvík, boðaðu frá hesum.

Eingin orsök er at halda, at støðan er frægari í Føroyum.

- Samfelagið er lítið, og móguliga eru vit serliga varin við at taka tilík-

ar eyamar spurningar upp. Vit eru so fá og kenna øll, og tað er torført at vera anonymur, sigur Unn.

Kanningin, ið Tannlæknafelagið nú fer undir, verður tann sama, sum er gjørd í Danmark og Skotlandi. Hon fer at avdúka, hvussu nógvir føroyskir tannlæknar hava boðað frá ágangi ella umsorganarsvíki, og hvørjar forðingar eru fyri at gera hetta.

- Kanningarnar í Skotlandi og Danmark vístu, at fleiri tannheilsustarvsfólk eru bangin fyri, at tað kann skaða barnið heima, um tey senda fráboðan til barnaverndar-tænastuna, sigur Unn.

Hon heldur tað vera sannlíkt, at líknandi forðingar eru, sum gera, at føroyskir tannlæknar og tannrøktarar aftra seg við at senda fráboðanir til barnaverndina.

Fleiri danskir og skotskir tannlæknar vístu á óvissu um tey tekin, teir sóu, sum eina vanliga forðing fyri at boða frá.

- Tað kann vera trupult at gera av, um talan er um okkurt illgrunasamt. Tað kunnu jú vera nógvar orsakir til, at eitt barn ikki hevur tað gott ein dag, og tannlæknin kann vera bangin fyri at loypa okkurt út

í orð, sum ikki er rætt, sigur hon.

Fleiri nevndu eisini óvissu um framferð og mannagongdir sum eina forðing og ynsktu at fáa meira upplýsing og eftirútbúgving.

- Tað kann kennast ótrygt at geva viðkvæmar upplýsingar víðari til ein stovn, tá tú ikki hevur eitt andlit, tú kanst tosa við. Tað hevur týðning at vita, hvør móttukur fráboðanina, og hvat hendir við henni, sigur Unn.

Tørvur á eftirútbúgving

Kanningin, sum nú skal gerast, fer eisini at vísa, hvussu stórir tørvur-in er á eftirútbúgving í at handfara støður, har illgruni er um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

Eftir at danska kanningin um fráboðanarskylduna millum tannheilsustarvsfólk varð gjørd, hava lærustovnarnir tikið úrslitið av kanningini til eftirtektar og eru farnir at undirvísa í hesum.

- Úrslitið av kanningini hjá okkum fer at vísa, hvussu nógvir tannlæknar hava fingið hetta við sum part av útbúgvingini, og hvussu nógvir meta, at teir hava tørv á skeiði í hesum evninum, sigur Unn.

Skerpaða fráboðanarskyldan í barnaverndarlógini frá 2013:

§ 14. Øll, sum í starvi sínum hava við børn at gera og sum í hesum sambandi fáa kunnleika til viðurskifti ella hava orsök til at halda, at viðurskifti eru, sum krevja, at komið verður uppí eftir hesi lóg, hava skyldu til navngivin at boða barnaverndartænanastuni frá hesum. Fráboðanarskyldan sambært hesum stykki verður sett fram um ásetingarnar í øðrum lógum um taginarskyldu við viðkomandi yrkjum.

Sjúkrakassagrunnurin stuðlar heilsugransking

Granskingarráðið hevur ábyrgdina av at umsita og útluta fæið, ið sjúkrakassarnir kring landið áttu, tá teir vórðu avtiknir fyri fimm árum síðani.

Sjúkrakassagrunnurin letur stuðul til átøk og verkætlanir, sum kunnu menna heilsuøkið í Føroyum, men sum ikki eru ein partur av rakstrinum av heilsuverkinum annars. Stuðul úr grunninum verður latin til trý høvuðsøki. Høvuðsøki 1 fevnir um upplýsandi tiltøk og kanningarverkætlanir, ið kunnu menna heilsuøkið. Høvuðsøki 2 fevnir um gransking og menning á fimm raðfestum heilsuøkjum. Og høvuðsøki 3 fevnir um menning av gransking á ella í samstarvi millum Fróðskaparsetrið og Sjúkrahúsverkið og móguliga aðrar viðkomandi stovnar á trimum raðfestum heilsuøkjum. Átta játtanir eru higartil latnar til høvuðsøki 1, sum stuðlar kanningini hjá Føroya Tannlæknafelag um handfaring av støðum við illgruna um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

FAKTA

Unn Jakobsen

Fødd 1965

Útbúgving: Cand odont frá Århus Universiteti

Starv: Tannlækni á Skúlatannlæknastovuni í Tórshavn

Verkætlan: Handfaring av støðum við illgruna um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum - ein tvørskurðskanning millum tannlæknar og tannrøktarar í Føroyum

Stuðul úr Sjúkrakassagrunninum: kr. 120.000